

ÉPÍTÉSZETI ALKOTÁSOK SZERZŐI JOGI VÉDELME ÉS A GAZDASÁGI REKLÁMOZÁS NEMELY ÖSSZEFÜGGÉSEI MEGTÖRTÉNT ESETEK KAPCSÁN

Az építészeti alkotások reklámcélú felhasználása többféleképp is megvalósulhat: szolgálhatnak reklámhordozó felületként, szerepelhetnek reklámokban háttérként véletlenszerűen vagy tudatos díszletként,¹ lehetnek a reklámozott dolog (pl. valamely építőanyag – tetőcserep, nyílászáró, vakolat, egyéb burkolat stb.) hordozói, sőt, akár önmagukban vagy védjegyyé alakítva² is fokozhatják a reklámozott dolog, szolgáltatás kelendőségét.

Bármely okból is történjen egy épület reklámcélú felhasználása, nem hagyhatók figyelmen kívül *a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény* (a továbbiakban: Sztj.) idevágó rendelkezései, mert a törvény *az építészeti alkotást és annak tervét szerzői alkotásnak minősíti.*³ *A szerző pedig az építésztervező (tervezők), aki a művet megalkotta, és akit a mű létrejöttétől kezdve*⁴ megillet a szerzői jogok, a személyhez fűződő és a vagyoni jogok összessége. A szerző csak az a természetes személy lehet, aki a művet megalkotta.

A személyhez fűződő jogok *a mű nyilvánosságra hozatala,*⁵ *a név feltüntetése,*⁶ *a mű egységének, integritásának védelme.*⁷

¹ A Fermin Vázquez építész által tervezett és 2010 elejére elkészült spanyol Lleida új repterének épülete, amely egyes vélemények szerint az utóbbi évek egyik legizgalmasabb reptéri épülete, egy híres autómárka gondosan megkonstruált közvetlen háttéréként jelent meg egy reklámban, erősítve az alkotók által sugallni kívánt modern, dinamikus, ugyanakkor művészi hatást.

² A CIB Bank Zrt. 2008. július 14-én debütált új logóját, majd védjegyét két fő elem alkotja: az embléma és a márkanév. Az embléma (amely külön is használható) egy római vízvezetékét ábrázoló, többszínű piktogram. Az antik vízvezeték nemcsak a szilárdság és a technológiai fejlettség, hanem az élet, a bőség, a népek és kultúrák egyesülésének jelképe is. Szimbolikusan az Intesa Sanpaolo bankcsoport elkötelezettségét, a társadalom iránti felelősségét és nemzetközi elhivatottságát ábrázolja.

³ Korábban nem a törvény, hanem annak végrehajtási rendelete tartalmazta a hasonló, példálózó felsorolást, azonban abban csak az építészeti alkotások, épületegyüttesek, illetve a városépítészeti együttesek, valamint a műszaki létesítmények tervei szerepeltek mint védendő alkotások. Az épület ekkor és még sokáig nem volt nevesítve. A terv szerzői jogi védelmétől az épületre is kiterjedő szerzői jogi védelemig tartó jogfejlődés útjáról részletesen *Bakos Kitti, Nótári Tamás: Az építészeti alkotások szerzői jogi védelmének fejlődéstörténete* című munkájában olvashatunk: Magyar Jog, 2011. 9. sz.

⁴ Szerzői mű az épület és annak terve, így a létrehozás időpontjai elkülönülnek, hiszen előbb a terv, majd az épület valósul meg. Ezen túlmenően, az alkotás, tervezés folyamata állhat több tervfázisból, melyek megvalósulása szintén eltérő időpontokban történik, és az egyes alkotási fázisok akár külön-külön is élvezhetnek szerzői jogi védelmet (tanulmányterv, engedélyezési terv, tenderterv, kiviteli terv stb.)

⁵ Sztj. 10. §.

⁶ Sztj. 12. §.

⁷ Sztj. 13. §.

A szerző személyhez fűződő jogai elválaszthatatlanok személyétől, ezért azokat nem ruházhatja át, azok másként sem szállhatnak át, és a szerző nem mondhat le róluk.⁸ A szerző személyhez fűződő jogait életében ő maga, halála után az érvényesítheti, akit művészi hagyatékának gondozásával megbízott. Ilyen személy hiányában örököse jogosult a fellépésre.⁹

A szerző vagyoni jogai képezik – a szerző személyhez fűződő jogai mellett – a szerzői jog másik fő területét.

A szerző vagyoni jogai alatt értjük azt, hogy a szerzőnek kizárólagos joga van a mű anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére,¹⁰ aminek fejében díjazás illeti meg. A szerzői alkotás felhasználásának ezen általános megközelítésén túl az Sztj. igyekszik a legtipikusabban előforduló felhasználások körét is szabályozni. A nevesített esetek között találjuk azokat, amelyek az építészeti alkotások gazdasági reklámcélú felhasználását megalapozzák, mint a többszörözés, terjesztés, átdolgozás stb.

A szerző vagyoni jogainak lehetnek saját akaratból vagy akár törvény által korlátai, ez utóbbi egyik példája az ún. szabad felhasználás, amihez a szerző engedélye nem szükséges, a felhasználás pedig díjtalan. Előfordulhat, hogy az épület gazdasági reklámozás során történő felhasználása a szabad felhasználások körébe esik.

A jelen jogesetek ismertetése során egyrészt keressük a helyes jogi megoldásokat, közben ízelítőt adva a Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleményeiből, másrészt felvillantjuk a bírósági joggyakorlat egy-egy szeletét.

Esetek

1. Az építésztervező egy magántulajdonban lévő, kereskedelmi és szolgáltató tevékenységhez kapcsolódó épületet tervezett Eger városában, mely felkeltette a közvélemény érdeklődését. Az épület átadásáról a helyi lap tudósított, a cikkhez kapcsolódóan az épület teljes képét leköszölték. Az építésztervező, aki az engedélyezési és kivitelezési dokumentációt is készítette, kérte nevének mint szerzőnek a feltüntetését a kép mellett. Az újság megtagadta a kérést azzal a kifogással, hogy az gazdasági reklámnak minősülne.

Az Sztj. a szerzői alkotás felhasználásának egyik eseteként nevesíti a *többszörözést*, mely alatt a képfelvétel előállítását¹¹ is értjük, másik felhasználási módként tekint – az ezzel szoros összefüggő – *terjesztésre*. Terjesztésnek minősül a mű többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele forgalomba hozattal vagy erre történő felkínálással,¹² mint pl. a nyomtatott sajtóban történő megjelentetés. E felhasználáshoz, főszabály szerint, a szerző díjazás melletti hozzájárulására lenne szükség.

⁸ Sztj. 9. § (2) bek.

⁹ Sztj. 14. § (1) bek.

¹⁰ Sztj. 16. § (1) bek.

¹¹ Sztj. 18. § (2) bek.

¹² Sztj. 23. § (1) bek.

Az Sztj. azonban a szabad felhasználás körében lehetővé teszi egyes művek időszzerű, napi eseményekről való tájékoztatás céljára – a cél által indokolt terjedelemben – történő felhasználását, azzal, hogy a *szerző nevét fel kell tüntetni*.¹³ Az épület képének közlése, az annak átadásáról szóló tudósítás részeként, szerzői jogi értelemben felhasználásnak minősül, de a szabad felhasználás körébe esik – nem szükséges a szerző engedélye, és díjazás sem illeti –, mert a közvélemény tájékoztatását segíti elő; a névfeltüntetés viszont kötelező. Mindemllett a törvény egy másik rendelkezése is idézhető, a 67. § (3) bekezdése kimondja, hogy a szerző nevét fel kell tüntetni a képen, ha azon egy meghatározott építészeti alkotás bemutatása szerepel.

Ütköznek-e az Sztj. említett szabályai a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvény (Rtv.) vonatkozó rendelkezéseivel? Az Rtv. 3. § d) pontja határozza meg a *gazdasági reklám fogalmát*, mely olyan közlés, tájékoztatás, illetve megjelenítési mód, amely valamely birtokba vehető, forgalomképes, ingó dolog – ideértve a pénzt, az értékpapírt és a pénzügyi eszközt, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőket – (a továbbiakban együtt: termék), *szolgáltatás*, ingatlan, vagyoni értékű jog (a továbbiakban mindezek együtt: áru) *értékesítésének vagy más módon történő igénybevételének előmozdítására, vagy e céllal összefüggésben a vállalkozás neve, megjelölése, tevékenysége népszerűsítésére, vagy áru, árujelző ismertségének növelésére irányul (a továbbiakban: reklám)*.

Valamely épület építésztervezője nevének feltüntetése,¹⁴ további adatok közlése nélkül, nem minősül gazdasági reklámtevékenységnek, mert az nem az építészeti szolgáltatás értékesítését, más módon történő igénybevételének előmozdítását, népszerűsítését szolgálja, nincs tehát a két törvény rendelkezései között ellentmondás.

Az építésztervező szerzőnek törvényes joga volt tehát kérni nevének feltüntetését az általa tervezett épület helyi napilapban közölt képén vagy képe mellett, és ez nem minősül gazdasági reklámozásnak.

2. Jó nevű építésztervező által tervezett, Budapest egyik frekventált részén lévő épület tetejére, a tulajdonos engedélyével, ellenérték fejében, az egyik ismert elektrotechnikai termékeket gyártó cég hatalmas, este világító reklámtranszparenst helyezett el.¹⁵ Maga az elhelyezés és a reklámfelület szerkezetének megtervezése mérnöki munkát igényelt, építésiengedély-

¹³ Sztj. 37. §.

¹⁴ A szerzői jogban alapelv, hogy a mű megalkotója csak természetes személy lehet. E tekintetben tehát nem a tervezési szerződést megkötő társaság (építésziroda) nevének, hanem kifejezetten a tervet megalkotó természetes személy tervezőnek, illetve tervezőknek a névfeltüntetéséről lehet csak szó.

¹⁵ A világban nem ritka jelenség szép épületek reklámokkal történő elcsúfítása, mint pl. London ma egyik legfelkapottabb tere, a Piccadilly Circus, melynek egyik fő látványossága a tér északi felén elhelyezkedő, a múlt század fordulóján épült sarokház, aminek falán óriási kijelzők, videós reklámfelületek sorakoznak. Az ilyen esetek szerzői jogi szabályozása országonként eltérő.

köteles volt,¹⁶ a tervdokumentáció elkészítésére a reklámozó cég az eredeti tervezőtől eltérő tervezőt kért fel.

Az épületet tervező építésztervező álláspontja szerint a fényreklám, valamint annak szerkezete méretében, megjelenésében és elhelyezésében is megbontotta az épület egyensúlyát, eltorzította arányait, hátrányosan befolyásolta annak külső megjelenését, összetörte annak stílusjegyeit, megsértve ezzel szerzői jogait.

A szerzőt *a mű (jelen esetben épület) létrejöttétől kezdve* megilletik a szerzői, a személyhez fűződő és a vagyoni jogok.

A mű szerzői jogi értelemben vett felhasználásáról mint vagyoni jogról ebben az esetben nem szólhatunk, mert nem az épületben mint alkotásban rejlő művészi értéket használták fel a reklámozás céljára, hanem az épület, illetve az annak alapjául szolgáló telek városon belüli elhelyezkedését használták ki. Maga az épület reklámhordozóként szolgált, az épület ilyesfajta „felhasználása” jellemzően a tulajdonosi jogok körébe esik. A megváltoztatás mindemellett nem érte el az átdolgozás mint a felhasználás egyik esetének a szintjét sem, összességében tehát szerzőivagyon-jogsértés nem történt.

A szerző személyhez fűződő jogai között viszont ott találjuk *a mű egységéhez, integritásához fűződő jogot*.

Az Sztj. 13. §-a szerint *a szerző személyhez fűződő jogát sérti művének* mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más *olyan megváltoztatása* vagy csorbítása, *amely a szerző becsületére, vagy hírnevére sérelmes*. E passzus a megcsonkítást és az eltorzítást a megváltoztatás szélsőséges eseteként kezeli, ami már önmagában jogsértő, az ezt a szintet el nem érő megváltoztatás viszont csak akkor jogellenes, ha az a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes. Ez összecseng a BUE¹⁷ 6bis Cikke (1) bekezdésével.

Az Sztj. tehát szakított a korábbi szerzői jogi törvény azon felfogásával, amely az alkotás bármiféle megváltoztatását a szerző személyhez fűződő jogának megsértéseként fogta fel.

Az Sztj. második része, az egyes műfajokra vonatkozó rendelkezések, ezen belül az építészeti alkotásokra vonatkozó szabályozás is tartalmaz megváltoztatásra vonatkozó tilalmat. A 67. § (1) bekezdése értelmében a mű *jogosulatlan megváltoztatásának* minősül az építészeti alkotás vagy műszaki létesítmény tervének a szerző hozzájárulása nélkül történő olyan megváltoztatása, amely *a külső megjelenést vagy a rendeltetésszerű használatot befolyásolja*.

¹⁶ Az építésügyi hatósági eljárásokról, valamint a telekalakítási és az építészeti-műszaki dokumentációk tartalmáról szóló 37/2007. (XII. 13.) ÖTM rendelet 1. számú mellékletének 15. pontja értelmében építésügyi hatósági engedélyhez kötött tevékenység az építménytől különállóan a 20,0 m²-es felületnagyságot vagy a 3,0 m-es magasságot meghaladó, tartószerkezettel is rendelkező reklám-, cég-, címtábla vagy fényreklám, hirdetési vagy reklámcélú, illetve művészeti ábrázolást tartalmazó építmény, kirakatszekrény építése, elhelyezése, létesítése.

¹⁷ A nemzetközi szerzői jogi együttműködés alapidokumentuma az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló, 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény (Berni Unió Egyezmény: BUE), melynek Magyarország 1922 óta részese. A BUE legutolsó, párizsi szövegét hazánkban az 1975. évi 4. törvényerejű rendelet hirdette ki, a fenti cikkely szövege ebből való.

Ez a bekezdés az építészeti vagy műszaki alkotás tervét nevesíti, magáról az épületről vagy létesítményről nem szól. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy az építészeti alkotások megvalósulásának első fázisa – figyelemmel az érvényesülő közjogi szabályokra – többnyire a tervdokumentáció, második fázisa az annak alapján történő kivitelezés, az épület létrehozása, mely szerzői jogi szempontból a tervdokumentáció többszörözésének minősül, az épület a terv „háromdimenziós másolata”, így a 67. § (1) bekezdése, értelemszerűen, vonatkozik magára az épületre is. Az épület olyan részének, részeinek megváltoztatása, amelyek az eredeti terven is szerepeltek (értsd a kiviteli dokumentáció részét képező építészeti tervek), e terv megváltoztatásának minősül, még ha nem is realizálódik,¹⁸ hiszen ha az épületen végrehajtott változtatásokat berajzolnánk a tervbe, az módosulna.

A 67. § (1) bekezdése a terv/épület olyan, engedély nélküli megváltoztatását tekinti jogsértésnek, *mely a rendeltetésszerű használatot vagy a külső megjelenést befolyásolja*, ugyanakkor a 13. § a megváltoztatást akkor tekinti jogellenesnek, ha *az a szerző becsületére, hírnevére sérelmes*.

Az Sztj. 13. §-a és a 67. § (1) bekezdésébe foglaltak eltérő kritériumrendszere miatt, illetve amiatt, hogy a különös szabálynak van egy általános szabály megfelelője is, indokolt megvizsgálni, hogy milyen ezek egymáshoz való viszonya. A 67. § (1) bekezdése alkalmazható-e önállóan és függetlenül a 13. §-tól, vagy a különös szabályt az általános szabályra kell rávetíteni, azaz az építészeti alkotások esetében is érvényesülnie kell a 13. § szerinti többletkritériumoknak?

Az Sztj. a szerzői műveket illetően nagyobb fokú általánosításra törekedett, csak kivételesen állapított meg egyes műtípusokra (a szoftverre, az adattárra, a reklámozás céljára megrendelt műre, a filmalkotásra és más audiovizuális műre, valamint a képzőművészeti, fotóművészeti, építészeti, műszaki és iparművészeti alkotásokra), illetve felhasználásiszerződés-fajtákra különös szintű szabályokat.¹⁹ E szabályozási megoldásból inkább az következik, hogy ahol különös szabályok kerültek megállapításra, ott azoknak van prioritásuk, az ily módon nem rendezett kérdésekben pedig az általános szabályok érvényesülnek.

Az érintett különös szabály nyelvtani értelmezése is ezt az álláspontot erősíti, a bekezdés önmagában egy kijelentés: *„A mű jogosulatlan megváltoztatásának minősül...”* „... olyan megváltoztatása, amely a külső megjelenést vagy a rendeltetésszerű használatot befolyásol-

¹⁸ A mű külső megjelenése megváltoztatásának számos olyan esete van, mely az épület tervét nem is érinti, mivel magán az épületen végrehajtott változtatás, a közjogi szabályok értelmében, nem igényel tervezést. (Pl. tetőtéri ablakok elhelyezése, utólagos hőszigetelés, homlokzatfelület színezése, homlokzati nyílászárók cseréje, felületképzés megváltoztatása stb. A műemléki épületek esetében a felsoroltak viszont engedélykötelesek.)

¹⁹ Az Sztj. miniszteri indoklásában olvasható megállapítás szerint: *„A korábban hatályos jogban is külön szabályok vonatkoztak a képzőművészeti, fotóművészeti, építészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotásokra, valamint a műszaki létesítmények terveire. Ezeknek az alkotásoknak a sajátosságai különleges szabályozást tesznek szükségessé mind a személyhez fűződő jogokkal, mind pedig a vagyoni jogokkal kapcsolatban.”*

ja.” A szövegben még csak utalás sincs arra, hogy a benne meghatározott jogsértésnek egyéb feltétele is lenne, vagy azt a törvény valamely általános rendelkezésével együttesen kellene alkalmazni.

Következtetésünk szerint a 67. § (1) bekezdése önmagában, a 13. §-ban megfogalmazott egyéb kritériumok nélkül alkalmazható, azaz minden további feltétel nélkül jogsértés a terv/épület olyan, engedély nélküli megváltoztatása, mely a külső megjelenést vagy a rendeltetés-szerű használatot befolyásolja, és nem kell ezt meghaladóan vizsgálni, hogy vajon ez a szerző becsületére, hírnevére sérelmes-e. Ebből következőleg a terv/épület olyan megváltoztatása, amely nem befolyásolja a külső megjelenést vagy a rendeltetés-szerű használatot, viszont csak akkor minősül jogsértésnek, ha az a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes (13. §).

A Szerzői Jogi Szakértői Testület 02/2001 számú szakvéleményében megfogalmazottak is ezt az értelmezést támasztják alá: „Az eljáró tanács megállapítja, hogy a 13. és 50. § általános rendelkezéseket tartalmaz (*lex generalis*). Ezzel szemben a 67. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezés kizárólag az építészeti alkotások és műszaki létesítmények terveire vonatkozik (*lex specialis*). Ebből következően e tervek megváltoztatásával kapcsolatban – a személyiségi jogok szempontjából – a 67. § (1) bekezdésének a rendelkezéseit kell alkalmazni.”

A szerzői jogi törvény magyarázatának 2000-ben megjelent kiadása is alátámasztotta ezt, kifejtve, hogy „... a személyhez fűződő jogok eszméje szélesebb, mint a 10–13. §-okban konkretizált típusok, áthatja az egész Szjt.-t. Így a sérthetlenséghez való jognak a párdarabja a 29. §-ban foglalt átdolgozás vagyoni joga, ahol a „hírnév” és a „becsület” kérdései nem játszanak (korlátozó) szerepet. Ugyanaz a helyzet a 67. § (1) bekezdésével.”²⁰

Nem lehet elhallgatni, hogy az időben ezután született Szerzői Jogi Szakértői Testületi véleményekben már más levezetés található, amit a Szerzői jogi törvény magyarázatának 2006. évi kiadása is átvett.²¹ A 26/2004 számú szakvéleményben az alábbi részlet olvasható: „Az eljáró tanács a fent idézett állásfoglalásban (35/2002) foglalt értelmezési gyakorlatot követve megállapítja, hogy az Szjt. 13. §-a határozza meg a műintegritás sérelmének tartalmi kritériumait (torzítás, csonkítás, becsületre vagy hírnévre sérelmes egyéb megváltoztatás), a 67. § pedig ezeknek az alkalmazási körét speciálisan az építészeti alkotások vonatkozásában (külső megjelenést vagy rendeltetés-szerű használatot befolyásoló megváltoztatás). Ebből következően a szerzőnek a mű integritásához fűződő joga abban az esetben sérül, amennyiben a külső megjelenés vagy a rendeltetés-szerű használat oly módon változik meg, hogy az a szerzői becsületet, jó hírnevet sérti.”

A magunk részéről az utóbb kialakított állásponttal, a fentebb kifejtettekén túl, további okokból sem tudunk egyetérteni. Egyrészt, ha a 67. § (1) bekezdése önmagában nem alkalmazható, csak a 13. §-ba foglalt feltételekkel együtt, ez a jogsértés bizonyítását elnehezíti, hiszen nem csupán a megváltoztatás tényét, hanem még a becsület- vagy hírnévsértést is

²⁰ Gyertyánfy Péter (szerk.): A szerzői jogi törvény magyarázata. Complex Kiadó, Budapest, 2006, p. 87.

²¹ SZJSZT 01/2006, 35/2002 és 26/2004 számú szakvélemény; Gyertyánfy: i. m. (20), p. 358.

bizonyítani kell. A becsület és a hírnév kérdése már önmagában is nehezen megfogható kategória, ami egyes tervezőket akár lehetetlen helyzetbe hozhat, ilyen a hírnév kérdése egy kezdő tervező esetében. Másrészt, ha ezt az értelmezést visszafelé alkalmazzuk, azaz az építészeti alkotások esetében a 13. § csak a 67. § (1) bekezdésével együtt alkalmazható, akkor akár jelentős jogsértések maradhatnak szankció nélkül. Megtörtént eset, hogy egy frekvenciált helyen épülő társasházat a beruházó másik építésztervezővel átterveztetett úgy, hogy a társasház külső megjelenése és funkciója nem változott meg [nem történt a 67. § (1) bekezdésébe ütköző jogsértés], de az eredeti 12 lakás helyett 16 lakás lett. Az épület szerzője szerint a másik tervező által létrehozott „lyukak” és elrendezés sértették hírnevét, becsületét. Az adott ügyben tehát kizárólag a 13. §-ra hivatkozva tudna az eredeti tervező fellépni a „jogsértővel” szemben, azonban, ha a két szabály csak együtt alkalmazható, akkor ezt nem teheti.

Mind a jelen jogeset megítélése szempontjából, mind más ügyekben is lényeges kérdés továbbá, hogy *a megváltoztatás mely szintjénél szólhatunk arról, hogy az a külső megjelenést befolyásolja?* Egyértelmű válasz erre nem adható, ezt épületenként/létesítményenként egyedileg kell megítélni. A szerzői jogi törvény magyarázata megemlíti, hogy a változtatás tilalma, természetesen, a szemmel érzékelhető változtatásokra vonatkozik, de minden olyan változtatás, mely nem érinti a mű lényeges vonásait és a művészi összképet, megengedett.²²

Az adott esetben valószínűsíthető, hogy a reklámtranszparenst elhelyezése az épület tetején, figyelemmel annak jellegére és nagyságrendjére, olyan mértékű változtatást jelentett, ami befolyásolta az épület külső megjelenését, akár pluszelemként a szerző „becsületét”, „hírnevét” is megsértve.

A külső megjelenést befolyásoló megváltoztatás is csak akkor minősül azonban jogsértésnek, ha ahhoz a szerző nem járult hozzá.

Jelen esetben az építésztervező szerző a megváltoztatásról úgy szerzett tudomást, hogy látta az épületet „elcsúfító” reklámtranszparenst, hozzájárulását tehát nem kérték. A szerző személyhez fűződő jogai elválaszthatatlanok személyétől, azokat nem ruházhatja át, azok másként sem szállhatnak át, a szerző nem mondhat le róluk,²³ az épület tulajdonosának emiatt nem lehet jogalapja, hogy az építésztervezőt illető személyhez fűződő szerzői jogokat gyakorolja, vagy hozzájárulása azt helyettesítse. De szólhatunk-e szerzői jogi jogsértésről, ha az épület tulajdonosa, élve tulajdonjogával, akar az épületen változtatni a szerző tiltakozása ellenére, vagy akár őt meg sem kérdezve? Az építészeti alkotásoknál különös problémát jelent az épület tulajdonosának e minőségéből fakadó változtatási igényének és a szerző személyhez fűződő jogainak esetleges ütközése. *Melyik jog élvez vagy élvezhet elsőbbséget; a tulajdonjog vagy szerzői jog?*

²² Gyertyánfy Péter (szerk.): A szerzői jogi törvény magyarázata. KJK-KERSZÖV Kiadó, Budapest, 2000, p. 326. 3.1. pont.

²³ Sztj. 9. § (2) bekezdése.

Mindkettő törvényben biztosított, sőt, alkotmányos védelem alatt álló jog.²⁴ A szabályozási szint alapján tehát nehéz lenne prioritást felállítani. Az ütközés feloldására nincs konkrét jogszabályi rendelkezés. Jelenleg, esetről esetre, a bíróságok döntenek, illetve a Szerzői Jogi Szakértői Testület véleményezi ütköztetve a jogosultak érdekeit,²⁵ hogy épp mely jogosult joga élvez elsőbbséget, emellett a szakirodalom is keresi a választ.²⁶

Az eddig publikált jogesetekben többnyire a külső megjelenést befolyásoló, egyszerűbb változtatást jelentősen meghaladó, ún. átdolgozás történt (ez már felhasználásnak is minősül, így a szerzői vagyoni jogokat is érinti). Mégis, összefoglalva az e jogesetek kapcsán hozott ítéletek indokolásában leírtakat, az látható, hogy *a tulajdonosi igények élveznek elsőbbséget, ha az épület célszerű, zavartalan használata miatt vagy akár közérdekből (pl.: az egri színház épületének átalakítása) van szükség az épület megváltoztatására, ilyen esetben a szerzői jogosult túrni köteles az építészeti mű megváltoztatását még akkor is, ha e megváltoztatás adott esetben személyhez fűződő jogait sérti. A szerzői jog gyakorlása nem ütközhet a tulajdonosnak – a Ptk. 99. §-ában biztosított – a dolog célszerű zavartalan használatához fűződő jogával. A tulajdonost megilleti az a jogosultság, hogy a tulajdonában álló épületet, ha annak reális igénye felmerül, átalakítsa, bővítsé, funkcióját, rendeltetését megváltoztassa, vagy ha azt szükségesnek tartja, az épületet lebontsa, illetve teljes egészében átépítse.*

Abban az esetben viszont, ha a tulajdonos pusztán ízlés-/divatváltozás vagy, mint jelen esetben, jövedelemszerzés céljából változtat az épületen, mint jelen jogesetben, álláspontunk szerint, sérti a szerző személyhez fűződő jogait, amelyeknek ilyenkor elsőbbséget kell élvezniük.²⁷

²⁴ Az SZJSZT 01/2006 számú szakvéleménye e vonatkozásban az alábbi hivatkozást tartalmazza: A tulajdonjog oltalmáról az Alkotmány 13. § (1) bekezdése rendelkezik, a szerzői vagyoni jogok védelmét az Sztj. miniszteri indoklása – az Alkotmánybíróság gyakorlata (pl. 814/B/1990 AB-döntés) alapján – szintén a tulajdonjog oltalmából vezeti le. A szerzői személyhez fűződő jogok alapjaként az Sztj. miniszteri indoklása az ezen a téren kiterjedt alkotmánybíróági gyakorlat által az általános, személyhez fűződő jogok forrásaként is megjelölt 54. § (1) bekezdésre hivatkozik.

²⁵ BH2005. 427, SZJSZT 1/2006 számú szakvéleményében foglaltak (MTA budapesti épületegyüttesének rekonstrukciója ügyében), Eger város színházépületének átdolgozása ügyében hozott, nem publikált LB-ítélet, BDT2010. 2329.

²⁶ Lásd erről pl. *dr. Bodó Gergely*: A mű integritásának sérelme építészeti aspektusban c. tanulmányát in.: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 109. évf. 4. sz., 2004. augusztus; *Gyenge Anikó*: Alkotmányossági kérdések a szerzői jogban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 108. évf. 5. sz., 2003. október; *dr. Barta Judit*: Az építészeti alkotások és tervek jogi védelmének fejlődése egy színház történetén keresztül. Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica. Tomus XXIII/2., Miskolc, 2005.

²⁷ Ez az álláspontot támasztja alá a Szerzői Jogi Szakértői Testület 04/2009 számú szakvéleménye. Az adott ügyben egy magánkézből lévő bevásárlóközpont homlokzatát alakította át a tulajdonos üzletpolitikai indokokra hivatkozva (korszerű megjelenés, vásárlói kedv ösztönzése, versenyképesség megtartása) úgy, hogy az épület tervezőjének hozzájárulását nem kérte ki. A testület véleménye szerint az üzletpolitikai célú homlokzatmódosítás nem járul hozzá funkcionálisan az épület célszerű, zavartalan és rendeltésszerű használatához, illetve, magánkézből lévő bevásárlóközponttól lévén szó, nem állapítható meg olyan jelentős társadalmi igény sem, amely az engedély nélküli megváltoztatást indokolná.

További kérdésként merül fel, hogy *tervezést is igénylő változtatás esetén ki a felelős a jogsértésért?* Az épület tulajdonosa, aki megrendeli a változtatást realizáló tervet, majd kivitelteti, megváltoztatva az épületet, vagy a tervező, aki a változtatást elvégzi a terven?²⁸

Álláspontunk szerint, figyelembe véve a jelenlegi vonatkozatható jogi szabályozást,²⁹ mindketten:

- a megváltoztatás igénye a megrendelő érdekkörében merül fel, ő a műalkotás tulajdonosa, ő adja a megrendelést a terv megváltoztatására, az épületet ő változtatja meg;

- a tervező oldalán azért merülhet fel a felelősség, mert egyrészlől a Ptk. 410. § (4) bekezdése alapján a tervező-vállalkozó szavatol azért, hogy harmadik személynek (jelen esetben a szerzőnek) nincs olyan joga, amely a terv kivitelezését akadályozza vagy korlátozza, másrészlől az Sztj. szerinti megváltoztatást ő végzi el a terven.

A hivatkozottak alapján mindkettejüket terheli felelősség, és mindkettejüknek tudnia kell, hogy a megváltoztatáshoz a szerző hozzájárulása szükséges. Előfordulhat, hogy a megrendelő (az épület tulajdonosa) arról tájékoztatja a tervezőt, hogy a szerző részéről a hozzájárulás megtörtént, aki ebben bízva végzi el a tervmódosításokat. Ez utóbbi esetben a tervező nem tehető felelőssé.

A fent feltett kérdés további kérdést is generál. *Kinek a kötelezettsége a szerző hozzájárulásának a beszerzése?* Miután a felelősség mindkét fél oldalán felmerül, a jelenleg adható válasz is az, hogy mindkettőjüknek vagy bármelyiküknek, ezzel együtt, átdolgozás esetén, a felhasználás díját is meg kell fizetni.

A jogosulatlan megváltoztatásért fennálló felelősség nem rendezett jogilag, ezért a megrendelőt (az épület tulajdonosa) és a tervezőt egyetemlegesen szokták perelni.

A fentiekén túl megjegyezzük, hogy az építészeti, belsőépítészeti alkotások reklámfelületként való használata egyre elterjedtebb, az ehhez kapcsolódó jogsértések száma ezzel arányosan növekszik.³⁰ A legtöbb építésztervező mégsem lép fel szerzői jogainak védelme érdekében, egyrészlől mert lakóhelyétől eltérő helyen tervezett épületeinek sorsát nem képes figyelemmel kísérni, másrészlől a nehézkes igényérvényesítés helyett a sérelmet egyszerűen „betudja” a tervezési díjba.

3. Néhány éve a NaturAqua ásványvízről olyan nyomtatott reklám jelent meg az „Itthon otthon van” c. programajánló füzetben, a „Tokaji Ősz” magazin egyik számában, továbbá a Miskolc Szinvapark Bevásárlóközpont építési hálóján, amelyben a miskolci Deszkatemplom jelenlegi képmása, illetve belsőépítészetét ábrázoló képrészletek is szerepeltek, így fokozva az ásványvíz kelendőségét a régióban.

²⁸ Megjegyezzük, hogy az épülettel rendelkezni jogosult, illetve a tervezési munka megrendelője nem minden esetben esik egybe a tulajdonossal, az egyszerűség kedvéért alkalmazzuk ezt most így.

²⁹ Egyrészlől a Ptk. 410. § (4) bekezdése miatt, másrészlől az Sztj. nem nevesíti a jogsértőt.

³⁰ Több idevágó példát ismertet *dr. Bodó Gergely* idézett művében (i. m. 26).

A miskolci Deszkatemplom jellegzetes alakját használták fel gazdasági reklámozás céljára. Kérdéses volt, hogy történt-e szerzői jogi jogsértés, hogyan kell megítélni a miskolci Deszkatemplom látképének felhasználását?

Az Szjt. 68. § (1) bekezdése a szabad felhasználás esetkörébe vonja a szabadban, nyilvános helyen, állandó jelleggel felállított képzőművészeti, építészeti és iparművészeti alkotás látképének elkészítését és felhasználását, amihez nem kell a szerző hozzájárulása, e felhasználásért díjazás sem illeti. Ily módon akár reklámban is szerepelhet egy épület háttérként.

„A szabad felhasználástól a reklámok esetében sem tekinthetünk el, igaz itt a felhasználás jellegéből adódóan meglehetősen szűk körben lehet róla szó. Lehetőség van arra is, hogy a szabadban, nyilvános helyen, állandó jelleggel felállított képzőművészeti, építészeti vagy iparművészeti alkotás látképe engedély és díjfizetés nélkül feltűnjön a reklámban” – vélekedik Pogácsás Anett tanulmányában.³¹

A szabad felhasználás feltétele, hogy az épület szabadban, nyilvános helyen és állandó jelleggel legyen felállítva.

Egyértelmű, hogy a Deszkatemplom belső teréről készült képek ezeknek a kritériumoknak nem felelnek meg. Maga a templom a református egyház tulajdonában álló bekerített telken áll, és bár napközben szabadon látogatható, ez nem jelenti a „szabadban”, „nyilvános helyen” törvényi feltételek teljesülését.

A Deszkatemplom esetében egyébként sem egyszerűen arról volt szó, hogy háttérként, „díszletként” szerepelt a reklámban, hanem maga volt a reklám, fényképének segítségével fokozták egy ásványvíz kelendőségét.

Az Szjt. 16. § (3) bekezdése foglalkozik a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának kérdésével mint a szerzőt illető egyik vagyoni joggal. Ez a bekezdés valójában a merchandising³² egyik „sajátos”, jogszabályi szintű megjelenési helye a magyar jogban.³³ Értelmezhető-e vajon ez épületre is, hisz ott nem a műben szerepel a jellegzetes alak, hanem maga az épület alakja jellegzetes és eredeti?³⁴

³¹ Dr. Pogácsás Anett: Szerzők és műveik a meggyőzés szolgálatában – reklámalkotók és reklámarcok. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 112. (2) évf. 2. sz., 2007. április, p. 24.

³² A merchandising szimbólumok, védjegyek, szerzői jogi alkotások vagy részeik, valódi vagy képzeletbeli személyek külső megjelenésének az eredeti funkciótól eltérő felhasználását jelenti abból a célból, hogy más áruk és szolgáltatások értékesítésére használják fel, kiaknázva ismertségüket, vonzerejüket.

³³ Erre dr. Strihó Krisztina: A merchandising szerződés c. PhD-értekezésében hívja fel a figyelmet. Szeged, 2011, p. 89.

³⁴ A kérdés annál is inkább jogos, mert Magyarországon eddig, a jogalkalmazási gyakorlatból is eredeztethetően, három típusú szerzői jogi merchandising fordult elő: képzeletbeli személyi merchandising, képzeletbeli figurára vonatkozó merchandising, valamint a szerzői mű sajátos címének merchandisingja. Lásd erről bővebben dr. Görög Márta: Gondolatok a merchandising jelentéstartalmához, egyes típusaihoz. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 6. (116.) évf. 3. sz., 2011. június, p. 19. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy épületek vonatkozásában ne merülhetne fel a merchandisinghasznosítás, amit publikációban elsőként Strihó Krisztina vet fel PhD-értekezésében [i. m. (33)].

A szerzői jogi törvény magyarázata szerint „ez a vagyoni jog vonatkozik az összes műtípusra, de szerepe főleg az irodalomban, filmben, képzőművészetben lehet”³⁵

Beletartozik-e a kereskedelmi hasznosításba a gazdasági reklámozás? A szerzői jogi törvény magyarázata szerint igen, *a kereskedelmi hasznosítás az eredeti fő felhasználáson kívüli másodlagos hasznosítás*; főleg reklám, illetve a jellegzetes alakkkal ellátott termékek forgalomba hozatala.³⁶

Rendelkezik-e a miskolci Deszkatemplom vagyoni jogként felfogható jellegzetes, egyéni, eredeti alakkal?

Magyarország területén egykor igen elterjedtek voltak a népi fatemplomok, melyek közül mára alig maradt hímondó, ezek egyik példája a miskolci Deszkatemplom,³⁷ igaz, mai épülete századokon át formálódott.³⁸

A templom jelenlegi külsejét meghatározó építész Szeghalmy Bálint építésztervező volt.³⁹ Az általa tervezett, fából készült épület, 1997. december 4-én egy bomlott elméjű fiatalember gyújtogatásának áldozatává vált, porig égett. A templom ezt követően szó szerint hamvaiból született újjá, két miskolci építésztervező, Puskás Péter és Rudolf Mihály DLA vezető tervezőknek köszönhetően, akik a rekonstrukciós (engedélyezési és kivitelezési) tervdokumentációt készítették.

³⁵ Gyertyánfy: i. m. (22), p. 102.

³⁶ Gyertyánfy: i. m. (22), p. 102.

³⁷ Az egyetlen, ma még meglévő, eredeti fatemplom a Felső-Tiszavidéken, Mándokon épült, melyet azonban az 1970-es években lebontottak és elszállítottak a szentendrei skanzenba. Szintén Szentendrén áll a Szatmár megyei Mánd református fatemploma, melyet 1580 táján építettek, de ma látható formája a XVIII. század végéről származik. Az ország keleti részén, Tákoson található az 1760 körül épült favázas templom, különálló fatornyának pontos mása 1986-ban készült el. Hasonlóan favázas a tiszacsécsi református templom, harangtornya ugyanúgy elkülönül. Zalacséb egykori fatemplomát régi leírások és képek alapján a zalaegerszegi falumúzeumban lelkes lokálpatrióták társadalmi munkában élesztették újjá, és legvégül a híres miskolci fatemplom. Forrás: Kempelen Farkas Digitális Tankönyvtár – <http://www.tankonyvtar.hu/konyvek/faepites/faepites-8-templomok>.

³⁸ Az első templomot 1637. szeptember 13-án szentelték fel, bár a dátumot csak a szájhagyomány őrizte meg. A következő templom építéséhez egy helyi legenda kapcsolódik. Élt itt egy Jakab nevű ácsmester, aki öt elhunyt gyermeke után megfogadta, hogy ha a hatodik életben marad, templomot épít saját erejéből. Ezt az első úgynevezett Deszkatemplomot 1724-ben építették, és 1936-ig állt. Időközben Bató István, egy gazdag XIX. századi miskolci polgár végrendeletében nagy összeget hagyott a templom felújítására. „Ezen deszkatemplom tartassék fenn a legjobb karban időről-időre mindaddig, míg Miskolcz városában helvét-hitvallású protestáns egyházi tagok és Egyház leendenek... ha megégne is az, az aljából deszkából és fából építtessék fel” – írta Bató. Amikor a templom úgy elöregedett, hogy le kellett bontani, a városvezetés úgy határozott, hogy az új templom is fából épüljön. A templomot Szeghalmy Bálint tervezte. Erdélyből hozott fából készült, és stílusa is gazdag volt erdélyi motívumokban (faragott díszítések). A templomot 1938. szeptember 19-én szentelték fel.

³⁹ A régi épületet 1936-ban lebontották, és tervpályázatot írtak ki rá, amire két pályamű érkezett be. Mindkettőt Szeghalmy Bálint akkori miskolci főépítész nyújtotta be, az egyiket a saját nevében, a másikat álnevében, Herczeg Zsigmond néven. Herczeg Zsigmond építész Szeghalmy barátja volt. Mivel ebben az időben a miskolci köztisztviselő nem örvendett nagy népszerűségnek a városban, természetszerűleg az álneven beadott pályázat nyert.

A miskolci Deszkatemplom, bár épülete az első, XVII. századi épülethez képest nem eredeti, mégis egyike az eredeti helyén álló fatemplomainknak, méreteiben, megjelenésében, színvilágában, téralakításában egyedi, talán a legimpozánsabb. Nem véletlen, hogy Szabó Lőrinc versben örökítette meg.⁴⁰ Története – különösen 1997-es felgyújtása és az azt követő újjáépítése – országos szinten ismertté tette, köszönhetően a televízióban és a nyomtatott sajtóban folyamatosan megjelenő híradásoknak. Mindemellett, mint Miskolc egyik látnivalója, számos kiadványban, ismertetőben stb. szerepel, festmények, grafikák, melyek eljutottak az ország minden szegletébe, viszik hírét továbbra is. Mindezek alapján bátran kijelenthető, hogy alakja jellegzetes, eredeti.

Az Sztj. 16. § (3) bekezdése azt is kimondja, hogy a jellegzetes és eredeti alak hasznosításának joga kizárólag a szerzőt illeti.

Ki tekinthető a Deszkatemplom mint építészeti alkotás szerzőjének, s így e vagyoni jog jogosultjának? Szeghalmy Bálint, aki a leégett épületet tervezte, vagy a rekonstrukciós tervek készítő építésztervezők?

A tervezők az eredeti templom épületének újratervezésekor számos változtatást hajtottak végre, ezek egy része láthatatlan volt, mint a padlófűtés, a gyújtogatástól védő rétegek, a száraz tűzoltórendszer, más része látványos volt, mint a két új fiatorony, amelyek lehetővé teszik, hogy a templom „reggeltől estig tündökölhessen a napfényben” – fogalmazta meg Puskás Péter. Rudolf Mihály tervei nyomán megváltozott a belső térképzés, a szöszék elhelyezése, ő azt kereste „mit tett volna Szeghalmy Bálint most 60 év elteltével.”⁴¹

Az elvégzett munkáért az építésztervezők Pro Architectura díjat kaptak, az indoklás többek között tartalmazta, hogy a felgyújtott templom rekonstrukciója túlmutat az egyszerű műemlék-helyreállítási rutinfeladat megoldásán, az eredeti kontúrokon belül funkcionálisan és műszakilag is *megújult térrekonstrukcióval* találkozunk.⁴²

Meg kell jegyezni, hogy önmagukban a rekonstrukciós tervek bármennyire is óriási munkát képviselnek, nem hoznak létre szerzői alkotást, mert szerzői jogi értelemben nincs az eredménynek egyéni, eredeti alkotójellege, mivel az épület rendeltetése, külső megjelenése, tömegképzése, elhelyezkedése, anyaghasználata stb. meghatározott. A rekonstrukció valójában nagyon hasonlít a restauráláshoz, ahol a restaurátor nem törekszik másra, mint az eredeti alkotás helyreállítására, munkája annál tökéletesebb, minél jobban sikerül az eredeti művet helyreállítani.

A Deszkatemplom rekonstrukciója kapcsán a belsőépítészeti tervek vonatkozásában merülhet fel, hogy azok egyéni, eredeti jelleget hordozó szerzői jogi alkotások, azonban ennek szakmai megítélésére e tanulmány nem vállalkozhat.

⁴⁰ Szabó Lőrinc: A miskolci „deszkatemplomban” (1957).

⁴¹ Rudolf Mihály: Templomban – A Miskolc tetemvári Deszkatemplom belső építészete. Országépítő, a Kós Károly Egyesülés folyóirata, 1999. 3. sz., p. 24.

⁴² Lásd bővebben: Puskás Péter: Miskolc, Deszkatemplom újjáépítése, 1999. Műszaki Tervezés, 2000. 5–6. sz., p. 53–55.

Szeghalmly Bálint 1963-ban halt meg, szerzői jogai életében és a halálától számított 70 évig részesülnek védelemben, ez 2034-et jelent, és az örököseit illeti.

A miskolci Deszkatemplom látképének és a belsőépítészetét ábrázoló képeknek reklámként való felhasználásához az arra jogosultaktól engedélyt kellett volna kérni, arra vonatkozóan felhasználási szerződést (merchandising) kellett volna kötni, és a felhasználás fejében díjat kellett volna fizetni, ami előzetesen nem történt meg.

4. A perbeli jogesetben az „Sz. H.” című szakmai folyóirat 1995. 15. számában olyan képeket közöltek a felperes nevének feltüntetésével, amelyek a felperes által tervezett és kivitelezett kertrészleteket mutattak be. A folyóirat kiadója egy információs hetilapjában is közzétette ugyanezeket a képeket illusztrációként egy kft. kertépítéssel kapcsolatos tevékenységét ajánló hirdetéséhez. A képek közzétételéhez a felperes nem járult hozzá.

A per során eldöntendő kérdés volt, hogy *az építészeti alkotáson túl, a kertépítészeti alkotás is szerzői jogi védelmet élvez-e*, illetve az, hogy a fényképek engedély nélküli közzététele egy szaklapban díjfizetési kötelezettséggel járó jogosulatlan felhasználásnak minősül-e? (BH2000. 537)

A Szerzői Jogi Szakértői Testület szakértői véleményében megállapította, hogy *a perbeli fényképen ábrázolt kert mint kertépítő művészeti alkotás egyéni, eredeti jelleget hordoz, és mint művészeti alkotás szerzői jogi védelem alatt áll.*⁴³

A szakirodalom már korábban is foglalkozott a kérdéssel, aztán a jogfejlődés eredményeként, az építészeti szakmával együtt,⁴⁴ az építmény fogalmát egyre tágabban értelmezte, a külföldi gyakorlatot is figyelembe véve a kert-, illetve tájépítészetet is ide sorolta.⁴⁵ Ezt az álláspontot aztán a joggyakorlat is magáévá tette.

A már említett Sztj.-rendeletek szerint *a képfelvétel előállításának mint többszörözés és annak a nyomtatott sajtóban (szakfolyóiratban) történő megjelentetése mint terjesztés* a felhasználás azon esetei, melyek a szerző vagyoni jogai körébe tartoznak, más erre csak a szerző engedélyével és díjazása mellett jogosult.⁴⁶

A per során nem fogadta el a bíróság a jogsértő azon védekezését, hogy az általa közzétett fényképfelvételen a felperes által tervezett és épített kertnek csak egy részlete szerepel, és a fénykép rossz minősége miatt az fel sem ismerhető. *A bíróság precedensértékkel⁴⁷ mondta ki, hogy a többszörözés eredményeként előállt műpéldány teljessége és minősége nem fogalmi eleme a többszörözésnek, az attól függetlenül megvalósul, hogy a közzétett fényképfelvétel a műalkotásnak csak egy részletét ábrázolja, illetve hogy a fényképfelvétel rossz minőségű.*

⁴³ A Szerzői Jogi Szakértői Testület 04/1997 számú szakvéleménye.

⁴⁴ Magyar Építőművészet, 1984. 5. sz.

⁴⁵ Csillag György: Az építészeti alkotások szerzői jogi oltalma. Építésügyi Tájékoztatási Központ, Budapest, 1987, p. 39.

⁴⁶ Sztj. 16. § (6) bek.

⁴⁷ Gyertyánfy: i. m. (20), p. 114.

5. Szintén jogosulatlan többszörözés és terjesztés valósult meg egy másik közzétett jogesetben, ahol a felhasználás célja a gazdasági reklámozás volt. Egy családi ház különleges kiképzésű tetőszerkezetének képeit használta fel, engedély nélkül, reklámanyagaiban a tető fedésére használt cserepeket gyártó cég a termékeit népszerűsítő magyar és szlovák nyelvű nyomtatott kiadványokban, illetve interneten is közzétéve azokat. (BH2005. 143)

Az eset érdekessége, hogy a per során jogértelmezést igénylő kérdésként merült fel, hogy az érintett lakóház tulajdonosa a lakóházzal engedély nélkül készült fényképek reklámcélú felhasználása esetén érvényesíthet-e igényt tulajdonjogsértésre hivatkozva, vagy azt csak a tetőt/házat tervező szerző mint a szerzői vagyoni jogok jogosultja teheti meg? A kérdés hátterében az állt, hogy a jogtalan reklámcélú felhasználás hamarabb elkezdődött, mint ahogy az építésztervező szerző kizárólagos, teljes körű felhasználási engedélyt adott az épület tulajdonosának. Az ezt megelőző jogsértések vonatkozásában az építető, mint tulajdonos, tulajdoni jogsértésre hivatkozva lépett fel a jogsértővel szemben.

A Legfelsőbb Bíróság közzétett ítélete szerint a Ptk. 112. § (1) bekezdése alapján a tulajdonost illeti az a jog, hogy a dolog birtokát, használatát vagy hasznai szedésének jogát másnak átengedje. A házról készült fénykép reklámcélokat szolgáló, gazdasági tevékenység körében való hasznosítása közvetetten a felperes tulajdonosi részjogosítványait érintette: a dolog hasznosítását, hasznainak szedését jelentette, melyre a Ptk. alapján a tulajdonos jogosult. Az alperesnek az a magatartása hogy a házról készült fényképfelvételt gazdasági reklámtevékenysége során a tulajdonos engedélye nélkül hasznosította, sértette a dolog használatával, illetve a dologból folyó hasznok szedésével kapcsolatos tulajdonosi jogokat.

El lehet-e fogadni a Legfelsőbb Bíróság döntését?

Kizárólag a jelen jogesetet nézve igen, de *ugyanilyen körülményekkel nem bíró jogesetek* vonatkozásában, tehát általánosságban, nem.

E döntés általánosítása a szerzői jogok további szűkítéséhez,⁴⁸ torzulásához vezetne. Emellett előfordulhatna, hogy két igényérvényesítő lépne fel egymással párhuzamosan, a tulajdonos és a szerző, más-más jogcímen, tulajdonosként a tulajdonjog megsértése, szerzőként pedig a vagyoni jogok megsértése címén.

Az épület mint szerzői alkotás „reklámértéke” a ház külső megjelenéséből, különleges tetőszerkezetéből, egyedi megoldásaiból eredt. Az épület, mint alkotás szerzője az építésztervező. *A szerzői alkotásról készült képfelvétel terjesztés céljára történő felhasználása, különösen ha az gazdasági reklámozás okából történik, az Szjt.-ben nevesített szerzőt illető vagyoni jog.* Ez az ítéletben foglaltakkal szemben a Ptk.-ban nevesített tulajdoni részjogosítvány, a hasznok szedésének jogát korlátozza a szerző javára, az e tulajdoni részjogosítványból kiválva, önálló jogintézményként, törvénynél fogva, nem a tulajdonost, hanem a szerzőt illeti.

⁴⁸ Lásd korábban, a tulajdonos rendelkezési joga és a szerzői jog ütközésénél leírtakat.

A jelen ügy egyedi körülményei, így a szerző utólagos, tulajdonos javára tett nyilatkozata, mellyel kifejezetten megerősítette, hogy nem bánja jogainak tulajdonos által történő érvényesítését, illetve az a jogpolitikai érdek, hogy a jogosulatlan felhasználó ne „ússza” meg, a jelen ítélet indoklását igazságos, de nem jogszerű döntéssé formálta.

Látható, hogy a gazdasági reklámozás számos ponton érintheti az építészeti alkotások szerzői jogi mivoltából fakadóan az Szjt. rendelkezéseit, akár egészen bonyolult jogi helyzeteket is előidézve.

Érzékelhető továbbá az is, hogy az Szjt. általános, minden szerzői műre egyformán irányadó szabályai olykor igénylik azok kifejezetten építészeti alkotásokra történő vonatkoztatását, egyedi értelmezését, illetve a törvény által nem rendezhető szakmai kérdések megítélését, amihez a Szerzői Jogi Szakértői Testület egyedi ügyekben hozott szakvéleményei nyújtanak segítséget, de emellett az eseti bírósági döntések is hiánypótlóak.